Poštnina pavšalirana.

Uredništvo in upravništvo lista je v Ljubljani Breg št. 12. Telefon 119.

Štev. 11. V Ljubljani, 20. junija 1921. Leto I.

AVTONOMIST

:: Izhaja vsak pondejek zjutraj ::

Celoletna naročnina 120 K, mesečna 10 „ Posamezne številke se računijo po 2 K. Inserati se računajo: pol str. 800 K, manjši sorazmerno. — Pri malih oglasih beseda 1 K.

Najnovejše.

VLADA IN OPOZICIJA.

Beograd, 19. junija. Številčno razmerje med strankami, ki bodo glasovale za ustavo in med glasovi opozicije je približno sledeče: Konstituanta šteje 419 poslancev. Po poslovniku je potrebno za sprejetje ustave 210 glasov. Od 419 poslancev jih je izstopilo iz konstituante oziroma jih sploh ni prišlo v konstituanto 151, tako da je v konstituanti le še 268 poslancev. Od teh 268 poslancev jih pripada k opoziciji 55. Vladi ostane torej le še 213 poslancev na razpolago, **to je večina od celih 4 glasov!** Vladno večino tvori: 85 radikalcev, 81 demokratov, 24 muslimanov, 9 slovenskih samostojnežev, 4 od skupine dr. Srskiča, 5 od skupine Šečerova in 5 hrvaških demokratov. Zadnje tri skupine bodo gotovo glasovale z vlado. Računajo dalje z možnostjo, da 5 muslimanov ne bo glasovalo za ustavo, zato pa upajo, da bo glasovalo za ustavo ravno toliko zemljoradnikov. Ako se pa to upanje ne uresniči bi vlada in ž njo vred ustava padla. To Pašič dobro ve in zato dela z vso silo na to, da zadovolji zalteve muslimanskih begov iz Južne Srbije na — stroške države.

ZEMLJORADNIKI V ZAGREBU.

Zagreb, 19. junija. Semkaj dospeli poslanci zemljoradničke stranke gg. Mihajlo Avramovič, Jovan Jovanovič in Stajič so priredili danes v veliki dvorani „Balkan-kina“ javen shod, ki je bil sijajno obiskan. Zastopniki zemljoradničke stranke so imeli danes neoficijelne razgovore z zastopniki Radičeve skupine, katerim se pripisuje tukaj velik pomen.

PAŠIČEVA POGAJANJA Z NARODNIMI SOCIJALISTI IN SOCIJALNIMI DEMOKRATI.

Zagreb, 19. junija. Iz Beograda javljajo, da so pogajanja Pašičeva z narodnimi socijalisti in s socijalnimi demokrati ostala brezuspešna. Eni kot drugi so izjavili, da z ozirom na predstoječi zakon o „redu in radu“, ki vsebuje še težje določbe proti delavskim organizacijam kakor dosedanje naredbe, ne morejo podpirati vlade, ako nočejo popolnoma izgubiti zaupanja svojih volilcev.

DNEVNE VESTI.

„Naše stranke in naši politiki“. Pod tem naslovom je objavila včerajšnja „Jugoslavija“ v prilogi zelo interesanten članek, iz katerega posnemamo: „...Dr. Tavčar je patriarhalna osebnost naših dni in edina osebnost med demokratskimi politiki, ki presega druge.“ — O dr, Žerjavu pravi: „Dr Žerjav ne bo nikdar pomenil kaj podobnega (kakor Tavčar, op. ur.) v slovenski politiki. On je strasten politik..., v svoji taktiki je pa brutalen pristaš zakulisnega spletkarjenja in spominja na dr. Šušteršiča. Mnogim svojim pristašem je pomogel do osebnega uspeha, lastni stranki je pa veliko škodoval. Kadar ga srečam na ulici, se vedno nehote spomnim na okolico Varšave ali Lvova, v njegovi zunanjosti ni nič jugoslovanskega.“ — O vodilnih politikih SLS ima sledečo sodbo: „SLS je dosegla velike uspehe na gospodarskem polju. Idejno jo je utrdil in razširil dr. Krek, ki je bil po mišljenju in življenju socialist. Vodil bi lahko vsako najradikalnejšo socijalistično skupino, od katere ga je le rahlo ločil verski moment. Največjega antipoda je imel v lastni stranki — dr. Šušteršiča, strankinega taktika in stratega, moža silne energije, izklesani tip brezobzirnega strankarja. Taktično je delal velike napake in je z narodno-kulturnega stališča stranki zdatno škodoval. V metodah ga danes posnema demokracija. Slov. ljudska stranka ima še velike množice za seboj, a je trenutno brez mogočnejše osebnosti. Dr. Korošca absobira Belgrad in le na levem krilu vstaja radikalni dr. Gosar, ki se mi zdi najresnejši. Hodi za Krekom. Stranka ima na našem jugu največjo organizacijo z veliko tradicijo ter bo v normalnih razmerah po sedanji orijentaciji mnogo storila v koaliciji s to ali ono socijalistično skupino. — O socijalnih demokratih pravi: „....(Etbina Kristana) nekdanjega oficirja s črnikastim obrazom smo študentje odprtih ust poslušali. Po povratku iz Amerike se malo čuje o njem. Anton Kristan in Korun sta psihologični uganki. Revež je lahko buržuj in milijonar socijalist po svojem življenju in delovanju. Zdi se mi vedno, da sta elegatni Korun — ljubljanska ulica ga je včasih občudovala na konju kakor angleškega jokeja — in dobrovoljni Anton Kristan — človek bi si ga lahko predstavljal kot lastnika velike komisijske firme — pomotoma zašla v socijalistične vrste. Trdim, da sta po notranjem ustroju buržuja. Rojena socialista sta Prepeluh in Kocmur in bi ostala tudi pri miljonih, katerih najbrž nikoli ne bosta imela. — Sodba o komunistih: „Slovenski komunizem smatram za skrajno krilo socijalne demokracije. Rodil jo je odpor proti nesocijalistični struji v lastni stranki. Izvršil se bo razkroj in potem pride konsolidacija v zradikalizirani socijalni demokraciji. Vrhova v tej struji sta slabotni dr. Lemež, podoba velikomestnega delavskega agitatorja, in Vencajz, ki me vedno spomni na junake v romanih Gorkija in Dostojveskija, kadar ga vidim v njegovih visokih škornjih. — O narodnih socijalistih: „V ospredju so Brandtner, ognjevit govornik, ki je izšel iz delavskih vrst, Deržič in Anton Pesek, ki je po izvolitvi za ljubljanskega župana stopil v naše prve politične vrste. Pesek je šele stranko utrdil in osamosvojil. Stranka... še rabi znanstvenih delavcev, ki bi jo idejno okrepili. Trda je sodba o samostojnih kmetih: „Vošnjak in Pucelj sta po mišljenju demokrata... Menim, da (stranka) velikih množic ne bo sklenila v svojih vrstah.“

Nova stanovanjska naredba je v krogih najemnikov predmet zelo živahne kritike, ker bo občutno zadela male ljudi tudi v slučaju, če jim bo dovoljena olajšava, da plačajo le trikratno ceno od l. 1914. Velika večina prebivalstva bo pa plačevala 4kratno predvojno najemnino. Posledica tega povišanja bo vsestranska zahteva po zvišanju plač, kar bo povzročilo zopet podraženje najvažnejših življenjskih potrebščin. Podražitev bo toliko občutnejša, ker bodo gospodarji lahko zahtevali za prodajalne in poslovne prostore najemnino po svoji volji, kar bo mnogo trgovcev spravilo v velike neprilike. Glavna hiba nove naredbe pa je, da vsled nje ne bo niti enega stanovanja več na razpolago kot doslej. Hišni posestniki bodo sicer dobili nekaj več najemnine, ampak prav velik delež bodo morali oddati na davčne urade. Po vsem tem je jasno, da nova naredba še ni začetek kake velikopotezne stanovanjske politike, ki bi omogočila zidanje hiš in s pomnožitvijo stanovanj skušala rešiti stanovanjski problem, ampak je čisto fiskalnega značaja, izdana le z namenom, da se povečajo državni dohodki, t. j. da se naloži nov davek.

Kurz naše krone je zadnji čas stalno padal in notira danes v Švici okrog 4. Pred 2 tedni je notirala krona 4.65. Cena dolarju je istotako zadnje dni padla in velja dolar danes okrog 135—137 kron.

Proglas poslancev Slov. Ljudske Stranke.

Slovenski poslanci, ki so zastopani v Jugoslovanskem klubu, so pretekli teden **izstopili iz konstituante,** ker „nočejo biti priče pri zakonodajnem činu, ki očito ruši narodno in državno edinstvo.“

Ta korak parlamentarnih zastopnikov ogromne večine slovenskega ljudstva je naravnost **zgodovinskega pomena.** S tem korakom so pokazali, da razumejo voljo ljudstva, ki jo je jasno izrazilo ob priliki občinskih volitev. Ta korak je dalje najodločnejši protest proti nameram sedanje vladne večine, da s pomočjo z denarjem pridobljenih muslimanskih begov in zapeljanih slovenskih samostojnežev vsilijo ljudstvu ustavo, ki jo večina Hrvatov in Slovencev ne priznava kot svoje.

Ob svojem odhodu iz konstituante so izdali poslanci Jugoslovanskega kluba na hrvaško in slovensko ljudstvo sledeči

proglas:

Hrvatska pučka, Slovenska ljudska in Bunjevsko-šokaška stranka in njihovi podpisani poslanci, izvoljeni v Hrvatski in Slavoniji, Sloveniji, Bosni in Hercegovini, Bački in Baranji ter Dalmaciji, stoje na stališču **narodnega edinstva.** Zaradi tega so zahtevali, da se državna ustava kot temelj vsem ostalim zakonom sklene v **sporazumu z vsemi tremi** plemeni Hrvatov, Srbov in Slovencev brez preglaševanja in majorizacije, ki sama sebi ruši temelje ravnopravnosti in enakosti.

Dasiravno je ta naša zahteva pravična in Bogu draga, si vendar vlada g. Nikole Pašiča in stranke, ki jo podpirajo, niso resno prizadevale, da bi prišlo v ustavnem vprašanju do sporazuma s Hrvati in Slovenci. Mi poslanci Ljudske stranke moramo naglasiti, da smo bili ob vsaki priliki pripravljeni, da sklenemo pošten sporazum, ki bi zajamčil plemensko ravnovesje in izključil vsako nadvlado enega plemena na političnem in gospodarskem polju.

Iz tega postopanja vlade g. Pašiča smo morali z vso pravico sklepati, da njej nikakor ni za dogovor in sporazum, marveč da hoče s pomočjo slučajne številčne premoči v skupščini izglasovati ustavo in jo na ta način vsiliti Hrvatom in Slovencem. To naše prepričanje je tem globlje, ker vlado g. Pašiča pri stvarjanju državne ustave podpirata v glavnem srbska demokratska in srbska radikalna stranka, tako da bo za ustavo glasovalo samo deset Hrvatov demokratov, ki so bili sicer izvoljeni bodisi izključno s srbskimi glasovi, bodisi z njihovo pomočjo — in enajst Slovencev, dočim so vsi Hrvati in ogromna večina Slovencev v znak protesta zapustili ustavotvorno skupščino, da ne bi bili priče pri tem zakonodajnem činu, ki očito ruši narodno in državno edinstvo.

Ljudska stranka se je vsikdar borila za pravico in svobodo. Ona stoji na stališču, da mora imeti svobodno ljudstvo v občini, okraju, županiji in pokrajini vlado v svojih rokah (avtonomijo). Naša državna uprava in naše zakonodajstvo mora biti tako urejeno, da od najnižje upravne enote pa do najvišje vlada suverena volja ljudstva. Za to načelo so se narodi cele vekove borili proti samovolji in absolutizmu bodisi posameznika, bodisi več njih, ki so se z nemoralnimi sredstvi polastili oblasti in nasilno vladali. **Zaradi tega je ljudska stranka postavila zahtevo, da ostanejo pokrajine naše države v svojih dosedanjih mejah in da bodi na čelu vsake pokrajine vlada kot najvišji izvrševalni organ pokrajinske uprave, v vsem odgovorna saboru,** ki ga bo ljudstvo izvolilo temeljem splošne, tajne, razmerne volivne pravice in ki bo sklepal zakone o vseh tistih stvareh, ki tičejo dotične pokrajine, to je o njenih financah, pravosodju, socijalni politiki, zdravstvu, prosveti in veri, prehrani, agrarni reformi, kmetijstvu, šumah in rudah, zgradbah, obrti in trgovini in notranjih poslih.

Za splošne in velike državne zakone mora biti veliki državni zbor in za splošno državno upravo osrednja državna vlada, ki bo morala na vsakem koraku popolnoma in pošteno ne samo spoštovati, ampak tudi ščititi samoupravo (avtonomijo) ljudstva v občini, okraju, županiji in pokrajini.

Kot svobodne in avtonomne smo predlagali te-le pokrajine: Hrvatska in Slavonija z Medjimurjem s saborom in vlado v Zagrebu; Slovenija in Prekmurje s saborom in vlado v Ljubljani; Srbija; Črna gora; Vojvodina; Bosna in Hercegovina s saborom in vlado v Sarajevu. Kar se tiče Dalmacije, smo rekli, da jej puščamo na voljo, da bodi ali sama avtonomna ali pa se pridruži Hrvatski in Slavonij ali pa Bosni in Hercegovini.

Toda vlada g. Nikole Pašiča in stranke, ki jo podpirajo, hočejo napraviti tako ustavo, po kateri bo vsa uprava in vse zakonodajstvo osredotočeno v Beogradu. Tako se uvaja absolutistični režim, ki ne samo da se ne bo oziral na ljudsko voljo in ljudske želje v posameznih pokrajinah, ampak bo pod njim vsa ljudska samouprava v občini, okraju in županiji postala popolnoma iluzorna.

Poslanci Ljudske stranke vidijo v tem koraku vlade g. Nikole Pašiča ne samo kršitev demokratskih načel, ampak tudi nadvlado srbskega plemena nad hrvatskim in slovenskim in podiranje temelja naše države.

*

Mi proglasa zaradi pomanjkanja prostora ne moremo priobčiti v celoti, ampak se omejujemo samo na glavni, politični del. O važnosti posameznih točk, ki jih proglas omenja, bomo pa govorili še v prihodnjih številkah.

Kako centralisti cenijo ljudsko premoženje.

Zadnjič enkrat je centraldemokratsko časopisje začelo gonjo proti „klerikalnim avtonomistom“. Hotelo je dokazati, kako zanič so gospodarili svoječasno slovenski avtonomisti v stari Avstriji. Navajali so račune za neke krave itd. in hoteli s tem dokazati, da je bila po prevratu dežela Kranjska — pasivna. To je bilo lahko. Zakaj po računskem zaključku likvidacijske komisije, ki ji je stal na čelu liberalec g. dr. Triller, se je računalo in ocenilo imetje bivše kranjske dežele sledeče:

1. Poslopje **„deželni dvorec“** z 774 tisoč kron (!)

2. **Deželna hiša na Turjaškem trgu v Ljubljani** z 50.000 K (!)

3. **Stavbišče v Salendrovi ulici v Ljubljani** z 4.000 K (!)

4. **Mitniška hiša v Radečah** z dvatisoč K !!)

5. **Mitniška hiša v Krškem** z 4000 K (!!!)

6. **Domobranska vojašnica v Ljubljani** z 1,700.000 K (!!!!)

Nadalje: 7. **Prisilna delavnica** z inventarjem vred na 167.455:60 K (!)

8. **Deželna bolnišnica v Ljubljani** z inventarjem vred na — čujte! — 1,733,000 K!

9. **Deželna blaznica na Studencu** z inventarjem vred na — čujte, čujte! — celih 605.600 K.

10. **Deželni muzej v Ljubljani** s pohištvom in inventarjem vred na 725.000 K.

11. **Deželno gledališče (sedaj operno)** na 4,153.216 K 29 vin.

12. **Deželna kmetijska šola na Grmu** na celih 255.495 K 20 vin.

13. **Deželna elektrarna na Završnici** — čujte, čujte, čujte! — na 180.824 kron 39 vin.

In če hočete še: 13. dva deželna **avtomobila** na 10.488 K 34 vin. —

Lahko bi navedli še sto postojank, iz katerih se vidi, kako so ocenili „centralisti" naše domače premoženje. Manjka pa nam žal prostora. Kaj šele, če bi navedli naše premoženje iz bivše Štajerske, kjer je dobila država po prilično enakih cenah miljardna premoženja! Kaj boste govorili o „avtonomistih" vi, ki ste vsa ta **naravnost ogromna imetja** prodali za skledo leče — za „centralistično ustavo". **Samo „Završnica"** je vredna najbrže do 100 milijonov kron, koliko je vredna šele „Fala" najčudovitejša zgradba v srednji Evropi. Mi smo bogati; samo čudo, da od vsega tega **slovensko ljudstvo** nima nič! Boj za avtonomijo je po mnenju policajdemokratov — in nekaterih „tudi — socijaldemokratov" — **prazna beseda!**

Konstituanta razpada.

Na vidiku dolgih in težkih ustavnih bojev.

Čim bolj se bližamo usiljeni centralistični ustavi, tem jasnejše se pred našimi očmi pokazuje razpad takozvane „konstituante". Močna radičevska stranka sploh ni vstopila v njo. Pozneje so stopile iz konstituante tudi stranke, ki so hotele pozitivno delati in doseči sporazum. Odšli so „Zajedničarji", komunisti in sedaj še „Jugoslov. klub". Takšen jugoslovanski nacijonalist kakor je n. pr. Trumbič, agitira in glasuje proti centralistični ustavi. Od slovenskih strank so ostali še v Belgradu: 3 demokratarji, 8 „samostojnih" kmetov, 6 socijalnih demokratov in 2 narodna socijalista, skupaj tedaj 19 mož, torej komaj polovica. Od teh pa bodo najbrže glasovali proti ustavi narodni socijalisti in socijalni demokrati. Za centralistično ustavo bo toraj glasovalo le 11 slovenskih poslancev — manjšina! Tudi od Hrvatov bo za to ustavo glasovalo komaj 20 poslancev — še večja manjšina! Tako bo centralistična ustava sprejeta proti velikemu delu i Hrvatov i Slovencev. Ker pa sestoji pičla vladna večina tudi iz takih ljudi, ki so z ustavo „kšeftarili", je jasno, da ustava, ki bo sprejeta, tudi ne bo imela potrebne moralne opore v ljudstvu.

To je dejstvo, ki smo ga žalostni. In vsak pravi patrijot nam mora pritrditi. Sedaj se jasno vidi, kam vodi tista in takšna politika, ki ustvarja novi državi ustavo zgolj z vidika strankarskih in osebnih interesov.

Korak „Jugoslovanskega kluba", ki zastopa že danes pretežno večino slovenskega ljudstva — kdor si to prikriva, sam sebi noče verjeti, — je velikanskega političnega pomena. Če bodo prihodnje državne volitve prinesle recimo SLS in komunistom večino v Sloveniji, bo to pomenilo, da je ljudstvo to ustavo zavrglo in da je ne prizna. Pri volitvah v konstituanto stranke še niso šle v boj v znamenju izrazitih ustavnih principov — centralizem, avtonomija, federalizem itd., — ampak se je volilni boj vršil v znamenju splošnih gesel, n. pr.: republika ali monarhija, socijalizem ali kapitalizem, militarizem ali antimiltarizem itd.? Ta gesla so spričo sedanje velike reakcije v državi, pod dežjem različnih „obznan", birokratičnih samolastnosti itd., vsaj začasno nekako obledela odnosno so potisnjena na drugi tir. Značaj države in sistem vladanja v nji je odvisen od njenega temelja, to je ustave. Sedanja centralistična ustava pa pomenja absolutizem, birokracijo in ječe. Centralistično urejena država, zlasti še tako raznolika kot je naša, **mora** biti reakcijonarna, **mora** biti ekstremno kapitalistična, **mora** biti militaristično-imperijalistična, **mora** biti birokratična in **mora** nujno vesti državo do kosarne, državljane pa do uniformiranih poslužiteljev. Kdor tega ne uvidi, je slep po svoji naturi ali — nalašč. Tu ne pomaga nobeden izgovor. Tudi pretnje s policijo, internacijami ali pa „plačanih protidržavnih listov" ne. Ljudstvo šele sedaj spregleduje, da vprašanje o ustavi ni podrejenega pomena, ampak da od tega zavisi, kako bo živelo — slabo ali pa dobro, svobodno ali pa pod knuto!

Mi smo mnenja, da naj pri ureditvi naše države obvelja **avtonomistični princip.** To se pravi z drugimi besedami: **ljudstvo naj dobi kar največ svobode in naj se mu dovoli, da se kolikor največ upravlja samo** po možeh, ki si jih samo svobodno izbira iz svoje srede. Zlasti socijalne in socijalistične stranke bi morale iti za tem ciljem — **moško in odkrito!** Reakcijonarna „večina" v konstituanti tega noče. Ona noče tudi nobenega sporazuma ali pa kompromisa. Ona čisto enostavno diktira; ko ni imela zadostno število poslancev za seboj, jih je pa nekaj dokupila, predvsem Turke — veleposestnike, seveda na račun tistih ubogih poljedelcev, ki so čakali na pravičnejšo razdelbo zemlje... Komunisti so — ker so uvideli, da ne bodo dosegli prav nič — konstituanto zapustili. Sedaj je šel iz nje tudi „Jugoslovanski klub". Socijalni demokrati še cincajo oni še ne vedo, ali naj bodo za centralizem ali za avtonomijo. S tem hudo škodujejo svojim lastnim pozicijam v narodu. Tudi če ostanejo v Belgradu do konca, ne bodo mogli tej ustavi niti koristiti niti ji več — škodovati. Centralistična ustava od našega ljudstva ne bo priznana in ne bo nikoli imela v njej potrebne moralne opore. Z izstopom „Jugoslovanskega kluba" je ona v Sloveniji mrtvo rojeno dete.

S tem pa še ni konec tega prepira. Država mora dobiti takšno ustavo, da bo vsaj večina ljudstva z njo zadovoljna. Zato so novi, silni ustavni boji neizbežljivi. Ta ustavni boj bo šel v znamenju: Ali je ljudstvo v tej državi suvereno in v koliko, ali pa so suverene le maloštevilne kapitalistične klike, ki danes gospodarijo in vladajo nad ljudstvom?

Odgovor na to se tako glasi: Kdor je na strani ljudstva je avtonomist, kdor je proti njemu je centralist!

To je jedro!

Diplomatski absolutizem.

V vseh modernih državah, kjer vlada ljudstvo samo sebe po pravih demokratičnih principih, imajo v parlamentu poseben odsek za vnanje zadeve. Pri nas imamo tudi parlamentarizem, toda ta obstoji samo na papirju, ker v najvažnejših zadevah celokupne države ne sklepa in ne odloča ljudstvo, ne sklepa parlament, ampak absolutistični ministrski svet in še bolj absolutistični vnanji urad, ker v našem parlamentu vnanje političnega odseka sploh nimamo, da bi mu vlada dajala vsaj zaupna pojasnila o svojih vnanjepolitičnih namerah, ampak zgodi se samo to, kar skleneta g. Nikola Pašič in njegov pomočnik g. Tihomir Popovič pri zaprtih vratih. Pri nas ima ljudstvo samo to nalogo, da mirno sprejema na znanje vse, kar ta dva gospoda skleneta in da — plačuje! In naša vnanja politika ni ravno po ceni, kakor dokazuje proračun vojnega ministrstva, čegar potrebe se navadno ravnajo po diplomatskih akcijah.

Lep dokaz diplomatskega absolutizma smo doživeli ravnokar glede vprašanja baroškega in reškega pristanišča.

Po rapallski pogodbi, ki je prinesla ravno Slovencem toliko koristi (!), se je ustanovila posebna neodvisna reška država, ki stoji pod protektoratom Zveze Narodov — na papirju. Reško vlado tvori nekak sosvet, v katerem so zastopani 4 Italijani in pa 2 Jugoslovana, to se pravi z drugimi besedami: Na Reki ima v rokah vrhovno oblast Italija. Reški državi pripada tudi za trgovino Jugoslaviji silno važno reško pristanišče. Poleg reškega pristanišča se nahaja pa še neko manjše, ob izlivu Rečine v morje, ki pa ni zgrajeno popolnoma. To pristanišče se imenuje Baroš. Baroško pristanišče s Sušakom vred ba pripada po rapallski pogodbi naši državi.

Italijani so takoj uvideli veliko nevarnost, ki preti reški trgovini, če Jugoslavija dogradi baroško pristanišče ali pa poveča ono v sosednem Bakru. Zato so napeli vse sile, da spravijo tudi baroško pristanišče pod svojo oblast (navidezno pod oblast „reške države").

Italijani so dosegli svoj cilj. Ko so prišli njihovi odposlanci za sklepanje trgovske pogodbe z našo državo v Beograd, so takoj načeli to vprašanje. O pogajanjih, ki so se tozadevno vodila pri zaprtih vratih, je pač kanila ena ali druga kapljica v javnost, toda tega nihče ni mogel verjeti, da se bo naša vlada na kratko udala v tem tako važnem vprašanju, ko je vendar morala vedeti, da ima za seboj v tem slučaju cel parlament brez izjeme. Vladno časopisje je te vesti sprva dementiralo, toda glasovi, ki so se širili o že sklenjenem sporazumu, niso utihnili.

Sedaj pa kar naenkrat vse italijansko časopisje prinaša triumfalna poročila o „rešeni Reki" in tudi beogradsko časopisje priznava, da je sporazum glede baroške luke in reškega pristanišča že podpisan! Mi dodajemo še: **Že zdavnaj!**

Tako izgledajo blagri absolutističnega centralizma in absolutistične diplomacije! Pašič podpiše, ljudstvo pa plačuj!

Vlada se poskuša seveda prati kolikor se da. Toda vsi njeni gospodarski argumenti, na katere se izgovarja, so pač samo izgovori. Resnica je in ostane, da smo doživeli — nov Rapallo!

Blagri centralistične uprave.

Kakšne posledice ima neomejen in neoviran upravni centralizem, naj pojasnita sledeča dva zgleda:

„Trgovski List", ki gotovo ni „klerikalen" in „protidržaven element" in ki ga ne urejujejo in ne pišejo „rdeči jezuitje", je priobčil v svoji predzadnji številki sledeči dopis o čekovnem uradu, ki ga nameravajo centralizirati:

V zadnjem času se govori, da se namerava za celo državo ustanoviti enotni čekovni urad s centralo v Beogradu. To bi bilo za trgovino jako neprilično, ker pri današnjih razmerah rabi pismo v Beograd 3—4 dni in nazaj ravno toliko. Če imamo torej komu v Celju kaj nakazati, bom imel odslej na izbiro: ali poslati po poštni nakaznici ali banki ali pa po poštno čekovnem uradu preko Beograda z 1-tedensko zamudo. Ker je čas denar, se bom v mnogo slučajih rajši odločil za prvi način in plačal — visoko poštno pristojbino. Tako bo storil tudi marsikdo drugi. In čekovni urad bi v tem slučaju dobro služil le Beogradu, Sremu in Vojvodini. Zagrebčani, Ljubljančani, Sarajevčani in celo še Dubrovničani bi se pa za tako zamudno poslovanje lepo zahvalili. Iz praktičnih ozirov torej mislimo, da naj čekovni urádi ostanejo le lepo decentraliizrani, kakor so sedaj. Za Slovenijo v Ljubljani, za Hrvatsko v Zagrebu, za Bosno, Hercegovino, **Dalmacijo in Črno goro** v Sarajevu, in na novo naj se osnuje čekovni urad v Beogradu za Srbijo, Srem in Vojvodino. Ti 4 čekovni uradi pa naj bi bili med seboj v recipročni zvezi, tako da bi bilo mogoče s položnico enega čekovnega urada tudi za naprej plačati pri vseh 4 uradih, kakor se je to pred kratkim uredilo. Tako naj bi ostalo še poslej. Razen tega naj bi se tudi ostali 3 čekovni uradi čim preje preosnovali v poštne hranilnice po vzgledu Sarajevskega. S tem smo potem lahko zadovoljni za dogleden čas — vsaj pa tako dolgo, dokler se prometne zveze ne zboljšajo. — Seveda bi bili lahko ti čekovni uradi med seboj tudi v denarni zvezi, da bi si medsebojno pomagali ali nalagali preostanke in letne dobičke medsebojno pri drugih čekovnih uradih, in v Beogradu bi lahko obstojalo nekakšno nadzorstvo, ki pa naj ne bi imelo na trgovsko-prometno poslovanje drugih čekovnih uradov nobene ingerence, ampak bi bilo le nekakšen vrhovni nadzorstveni svet za vse ček. urade, oddelek ministrstva, ki bi dajal enotne direktive.

Mnogo interesantnejši je pa sledeči članek, ki nosi napis: „Samolastna naredba o nezgodnem in bolniškem zavarovanju" in pa podnaslov: Protest proti nameravani izvedbi." Članek slove:

Te dni smo čitali v časopisju, da izda ministrstvo za socijalno skrb naredbo o bolniškem in nezgodnem zavarovanju, ki pomeni za delavstvo novo teoretično zgradbo, od katere pa to ne more pričakovati točnega poslovanja niti ne primernega zastopstva v upravi. Vrhutega se zviša meja za odmero pri-

LISTEK.

Nekaj politične zgodovine.

Med „Avtonomistom" in „Naprejem" se sem in tja pojavlja polemika zaradi centralizma in avtonomizma. Ako bi me kdo vprašal, za kaj gre prav za prav, potem bi mu pojasnil spor tako-le: Ne gre le za posamezno vprašanje, ki bi ga iztrgal iz zveze, marveč današnje gibanje ni drugega nego nadaljevanje včerajšnjega, ki je na zunaj za trenutek utihnilo, da se ob prvi priliki zopet pojavi; zato je treba seči nazaj.

I.

Abditus (Albin Prepeluh), je bil začetnik teoretičnega socializma na Slovenskem v vrstah socialne demokracije; zakaj drugi so bili praktični agitatorji in žurnalisti, ki se niso bavili s teorijo socializma, ampak so jo sprejemali, kakor so jo dobili in se je učili pri Nemcih. Abditus je že dolgo časa zagovarjal svoje stališče, ki ni bilo oficialno v stranki. V tem oziru se mu je pridružil tudi dr. **Dermota,** in **„Naši Zapiski",** ki sta jih ustanovila Abditus in Linhart ob sodelovanju t. zv. Masarykovcev, so bili izraz tega stremljenja, toda „Naši Zapiski" so kot svobodno glasilo prinašali tudi spise zastopnikov oficialne struje. Uredništvo samo je bilo po svojem osebnem prepričanju na strani Abditusa. Tako je n. pr. **dr. Dermota** odločno odklanjal kulturni boj v smislu „Svobodne Misli" (N. Z. 1909, 284—287), kakor da bi socialna demokracija morala načelno pobijati krščanstvo ali cerkev, oziroma, da bi morala hoditi kulturno s t. zv. svobodomiselstvom, ki ga sicer gospodarsko in politično zavrača. Zakaj dr **Dermota** je dokazoval, da je slovensko svobodomiselstvo, kakor ga je kazal naš liberalizem, gospodarsko, politično, kulturno in socialno nesprejemljivo.

Abditus in **„Zapiskarji"** niso nikdar in nikjer prikrivali, da jim „farška gonja" ni po volji, ker to ni načelen boj, ki bi bil utemeljen v socialistični teoriji in opravičen v zgodovinskem razvoju slovenskega naroda. Zato sta dr. **Dermota** in **dr. Tuma** načelno kljub prigovorom branila n. pr. Jegličevo brošuro o spolnem vprašanju, dočim so jo liberalci izrabljali v politične namene, kar je bilo z vzgojno-nravnega stališča greh nad narodom.

„Zapiskarji" so pojmovali socializem kot **gospodarsko-nravno gibanje** slovenskega ljudstva, a so pri tem odklanjali materialistično podlago, ki jo je dal socializmu marxizem, ko je proti ekstremu nem. idealistične filozofije postavil zopet svoj ekstrem materializma; zakaj ne smemo pozabiti, da je črpal Marx svetovno naziranje iz nemške filozofije svoje dobe, a svoj gospodarski nauk iz socialnih razmer angleške industrije. „Zapiskarji" so načelno odobravali gospodarsko stran marxizma, a ravno tako načelno odklanjali njegovo modroslovno naziranje, imajoč pred očmi tudi razvoj in stanje slovenskega naroda.

Prišla je svetovna vojna.

Tu je postala majniška deklaracija politični klic slovenskega naroda po svobodi, ob enem pa tudi preizkusno in ločilno znamenje. Slovenski socializem je bil na razpotju. **Abditus** mu je zaklical: Ali je socializem ideja, ki dobiva svojo zunanjo obliko in se razvija po kakih kulturnih, političnih in gospodarskih razmerah posameznih narodov, ali je pa dogma, ki se dobesedno drži črke, kakor je bila napisana nekoč. In voditelji so se oklepali črke v t. zv. **tivolski resoluciji** iz 1909. leta, ki je pač v tem oziru prekašala majniško deklaracijo, ko je govorila o potrebi **kulturne** enote štirih južnoslovanskih narodov (Slovencev, Hrvatov, Srbov in Bolgarov), a je zaostajala za njo v konkretnem **političnem** programu: tivolska resolucija je zahtevala **avtonomijo v okviru Avstro-Ogrske,** majniška deklaracija pa **južnoslovansko državo v Avstro-Ogrski.**

Boj za tivolsko resolucijo je vodil programatično dr. **Tuma** (ki je pa pri-

spevkov na 80 K dnevnega zaslužka, ki je sedaj znašala največ 50 K. Uprava bo po novem načrtu paritetna, to je, v upravi bo polovico podjetnikov, polovico delodajalcev, dasi je to zavarovanje namenjeno izključno delavstvu. Če so bratje Čehi, na katere se naši demokrati tako radi sklicujejo, izročili upravo delavcem in podjetnikom le kontrolo v teh zavodih, zakaj tukaj ne posnemate Čehe?

Bolniško zavarovanje bo obsegalo celo državo s centralo v Beogradu, tam bo tudi zdravniški svet in odmera rent za nezgodno zavarovanje. Ta centrala bo dobivala 50 odstotkov blagajniškega prebitka, da bo z njim razpolagala.

Če izvemo vse to, moramo ne glede na to, da se tako važne reforme in naredbe izdajajo takorekoč preko glav glavnih interesentov delavcev, ne zakonitim, marveč naredbenim potom, naglašati velikansko razliko v razvoju socijalnega zavarovanja v naši državi, ki absolutno zahteva tudi razvoju primerno upravo, če noče postati le karikatura socijalnega zavarovanja, ki bo trpela v prvi vrsti na popolni netočnosti uprave in na pomanjkanju veščakov na sedežu centrale.

Razdeljena bo uprava na centralo v Beogradu, na krajevne uprave in na okrožne uprave. Rente bo na primer določala beograjska centrala. Vsi se še spominjamo, kako dolgo je trajal ta proces že pri tržaški nezgodni zavarovalnici, preden je ponesrečenec dobil rento. In sedaj naj se odloča o rentah ponesrečencev v Beogradu za celo državo, ki je tako daleč in ki je vzor počasnosti v reševanju vlog? Ali se naj ponesrečeni vozijo k razpravam in po informacije v Beograd? Vrhutega v Beogradu ni veščakov v socijalnem zavarovanju. Današnji čas zahteva tu zdravniške in pravne rutine, ki so zasnovali to teoretično formulo, nimajo.

Ako hoče socijalno zavarovanje res koristiti delavstvu, ga mora upravljati delavstvo samo, agende se morajo izročiti strokovnjakom, krajevnim upravam, in centrala, če je taka res potrebna kot administrativen organ, pa imej nadzorstvo in končno odločitev v zavarovalnih zadevah.

Socijalno zavarovanje je najbolje, dasi še nepopolno, v **Sloveniji** razmeroma dobro v **Hrvaški, drugod pa ga nimajo. Ker se sedaj odtegnejo s centralizacijo tem razvitim zavodom tudi denarna sredstva, okrožni zavodi ne bodo mogli ustanavljati in oskrbovati raznih zavodov, zdravilišč ter dajati v potrebi bolnikom takojšnjo izredno pomoč, kar je bilo v zadnjem času že tupatam mogoče in bi se bilo vse to v najkrajšem času še znatno izpopolnilo.** Centralizacija v naših razmerah in na tak način kakor jo hočejo v Beogradu, pomeni birokratično oviro v razvoju, splošno pa reakcijo, ki jo bo občutilo le delavstvo na eni strani kot novo breme na drugi kot poslabšanje uprave.

Ta članek je izšel v socialdemokratskem glavnem glasilu „Napreju" od 15. t. m. Glasilo socialdemokratične stranke je pa tudi „Ljudski Glas". Ta list je prinesel izjavo, da je gibanje za avtonomijo „samo klerikalna sleparija"! Komu naj verjamemo in kdo ima prav?

Radovedni smo, če bo „Ljudski Glas" sedaj konštatiral, da je tudi „Naprej" zajadral med ‚klerikalce" in „rdeče jezuite!"

TEDENSKI PREGLED.

Ustavni boj se bliža svojemu koncu. Kakor javljajo listi, bo od vlade predloženi centralistični ustavni načrt sprejet že prihodnji teden. Vlada računa s 25. junijem kot z najpoznejšim terminom sprejetja, tako da bodo imeli dovolj časa, da do 28. junija vse pripravijo za veliko svečanost na Kosovem polju, kjer bo proglašena ustava na slovesen način v prisotnosti regenta. Ta proslava pa žalibog ne bo splošno-narodna, ker se je ogromna večina slovenskih in hrvaških poslancev ne bo udeležila. Če bi bila vlada uvidevnejša, bi bila kosovska slavnost od 28. junija l. 1921. lahko vse pomembnejša kot bo v danih razmerah.

Konstituanto je zapustilo dosedaj okoli 150 poslancev, med njimi jih 50 (radičevci) v konstituanto sploh ni prišlo. Kot poslednji so zapustili ustavotvorno skupščino člani Jugoslovanskega kluba, kateremu pripadajo tudi poslanci Slovenske Ljudske Stranke. Ti so s tem korakom na energičen način dokumentirali voljo ogromne večine slovenskega ljudstva, da se to ne da in ne pusti deliti, ker se zaveda svoje enotnosti kot socijalna in organična skupina, ampak da se hoče vladati v vseh ozirih, ki ne spadajo neobhodno v delokrog države, po svoji volji preko svojih od ljudstva izvoljenih zastopnikov. Izjavo zastopnikov SLS priobčujemo na prvem mestu in obžalujemo, da niso vsled svoje strankarske zaslepljenosti te ali slične izjave podpisali tudi poslanci ostalih slovenskih strank.

Zanimiv dvoboj se odigrava med hrvaškim banom dr. Tomljenovičem in posl. Jurajem Demetrovičem. Dr. Tomljenovič se prav nič ne ogreva za od vlade predlagano razdrobitev države na majhne „okruge" po srbskem vzoru, ampak zahteva v seriji člankov, katere je objavil v „Riječi", iz tehnično-upravnih ozirov razdelitev Hrvatske na večje pokrajinske „oblasti". Juraj Demetrovič pa brani v beogradski „Demokratiji" vladni načrt. Konstatirati je treba, da sta oba imenovana gospoda strebra demokrat. centralistične stranke in prav verjetno je, da utegne imeti nastop dr. Tomljenoviča za nadaljni razvoj centralizma v naši državi prav neprijetne posledice.

Posredovalni predlogi dr. Vošnjaka in dr. Žerjava, ki bi rada sprijaznila vsaj slovenski del opozicije z vlado, gredo za tem, da se v ustavi določi kot najvišje število prebivalstva ene pokrajine 900.000 oziroma 1 milijon prebivalcev. Ti predlogi značijo, da so se gospodje le nekoliko udali in popustili pred splošno slovensko zahtevo po avtonomni, enotni in nedeljivi Sloveniji. Izgleda pa, da prihajata gospoda nekoliko prepozno in da njihovi predlogi niso nič drugega, kakor agitacijsko sredstvo za doma, da bodo lahko rekli: Mi smo bili tudi za velike oblasti. Če bi bila ta dva gospoda stavila svoje predloge pred občinskimi volitvami v Sloveniji, bi bila stvar seveda vsa drugačna; tako bo pa marsikdo dvomil nad njihovo odkritosrčnostjo.

Telefonski razgovor.

V deželnovladni palači na Bleiweisovi cesti zapoje telefonski signal.

Nosljajoč prezidijalni glas: „Haalo!"

Tenek glasek telefonistke: „Beograd kliče!"

Nosljajoč glas: „Takoj."

Pavza. (Osebe na telefonskem aparatu v Ljubljani se menjajo.)

Nervozen glas v Ljubljani: „Halo".

Uraden glas v Beogradu: „Haalooo — tukaj oddelek za Slovenio!"

„Goospood miiniister želiii!"

Pavza. (Osebe na telefonskem aparatu v Beogradu se menjajo).

Ministrski bariton: „Haalo!"

Nervozen glas: „Klanjam se, gospod minister..."

„Ni potrebno, hvala. Kakšne so volitve?"

„„Zmaga! Niti en klerikalec..."

„Torej demokratje...?"

Zelo nervozen glas: „To ravno tudi ne, ampak..."

Ministrski tenor: „Kaj ne, kako ne, zakaj ne? Zakaj sem Vas pa poslal v Slovenijo?"

Trepetajoč glas: „Mmja... slabe informacije mmja... dr. Žerjav..."

Ministrski sopran: „Upam, da dobim kmalu boljše informacije, ko pride dr. Nikola Županič...."

Uničen glas „Razumem, gospod minister, razumem... demisija... Haalo! Halooo!"

Telefon šumi. Ljubljana zvoni. Beograd molči. —

Dnevne vesti.

Z današnjo številko smo obseg lista povečali, kolikor nam pač dopuščajo tehnična in materijelna sredstva. Upamo, da nam bo v kratkem času mogoče list še bolj izpopolniti, da bomo mogli zadovoljiti vse želje naših p. t. naročnikov. Svoje prijatelje, somišljenike in dosedanje naročnike pa prosimo, naj razširjajo naš list in ga podpirajo, kjerkoli in kakorkoli morejo, zlasti z nabiranjem novih naročnikov. Gotovo ima vsak enega ali več znancev, katerim njihova sredstva dopuščajo naročnino in katere lahko opozori v prijateljskem razgovoru na naš list, ki je gotovo potreben v današnjih odločilnih časih, ko mora vsak Slovenec vedeti, zakaj gre!

Vprašanje in odgovor. „Abditus, Abditus,[1]) kam si zajadral?" — tako se vprašuje „Slovenski Narod". Odgovor: „Od Slov. Naroda k slovenskemu narodu!"

Proti avtonomistom se je oglasil zopet g. dr. France Ilešič v „Narodu". — Al' nam kaj more? Al' naj mu kaj hočemo? Nič nam ne more in nič mu nočemo!

Dober svět. Naši centralistični nasprotniki, v prvi vrsti „demokratje", so na nas silno hudi. Mi pa nanje prav nič. Nasprotno, sedaj ko so doživeli jako občuten poraz pri občinskih volitvah, smo celo pripravljeni, da jim damo kot „rdeči jezuitje" dober in pameten svet, kako naj se popravijo. Ena njihovih napak je bila ta, da so preveč obljubovali in osrečevali. Oni so hoteli združiti pod svojim okriljem vse: gospodarje in hlapce, bogatine in revеže, gruntarje in kajžarje, to pa ne gre. Gospod je gospod, kmet je kmet in hlapec je hlapec. To je čisto gotovo tako in bo tudi tako ostalo še dolgo let. Iz te resnice je treba izvajati posledice. Zakaj ne organizirajo demokratje onih, ki imajo denar in hiše in velike grunte? To bi bilo nekaj! Mislite, da ne? Seveda, če bodo organizacijo teh ljudi poverili dr. Žerjavu, bodo imele dobiček zopet le nasprotne proletarske stranke, ker bodo hišni gospodarji pod „spretnim vodstvom kmalu brez hiš...

Zmešnjava nad zmešnjavo. Tednik „Ljudski glas", glasilo „Kmečko-delavske zveze" piše pod uredništvom poslanca Zv. Bernota sledeče **debelo** tiskano: „Ne hodite (!) klerikalcem na limance! **Avtonomija je prazna beseda!** Postranska stvar je, ali bo Slovenija eno okrožje, ali pa bo razdeljena na dve..." itd. — Mi odgovarjamo: **„Glasujte vsepovsod za avtonomistične izjave, dajte s tem duška svoji nezadovoljnosti s sedanjim stanjem."** —

Uničeni medicinci. Pred nekaj dnevi je šla deputacija slovenskih medincev iz Ljubljane v Beograd, da se informirajo pri ministru prosvete g. Svetozarju Pribičeviču, kaj bo ž njimi, oziroma kje bodo nadaljevali svoje študije, ker ljubljanska medicinska šola še ni popolna. Avdijenci je prisostvoval tudi g. dr. Žerjav. Zato so rekli od avdijence odhajajoči medicinci: „Je že kar ven!"

P. t. gospode trgovce in posestnike opozarjamo na oglaševanje v našem listu. Citati, ki jih najdemo v drugih listih iz našega lista, dokazujejo, da „Avtonomista" ljudje prav pridno bero. List je razširjen zlasti po deželi. Posebno opozarjamo na male oglase, za katere je tarif jako nizek. Vsaka beseda velja 1 krono, tudi naslovna. Kdor hoče oglaševati v našem listu, naj samo prešteje število besed v oglasu in pošlje po nakaznici (oz. poštni položnici) ravno toliko kron na upravništvo lista v Ljubljani, Breg št. 12. Naj navedemo en primer za kratek oglas: „Prodam malo posestvo. Cena 50.000. Lovro Držaj, Kamnik." Ta oglas ima 8 besed, ki jih napišeš na dopisnico, po nakaznici pa odpošlješ 8 kron na upravništvo in sicer tako, da prideta dopisnica in nakaznica vsaj do petka v roke upravništva. — Z oglaševanjem v našem listu najbolj pokažete svojo možatost in slovensko zavest, da se ne bojite centraldemokratskega pritiska in terorizma.

Šmartno ob Paki. Dne 16. junija se je tukaj vršila prva seja novega občinskega odbora. Občinski odbor šteje 16 odbornikov. Od teh je izvoljenih 11 na programu SLS. Ostalih 5 so somišljeniki raznih strank n. pr. JDS, SKS in JSDS. Upanje je, da bo novi odbor delal složno za dobrobit občanov. Predlagala se je pri tej seji tudi resolucija za avtonomijo Slovenije in da se da naši novi državi ime Jugoslavija. Glasovalo se je z listki. Od 16 oddanih glasovnic se jih je 15 glasilo za predlog, eden listek je bil prazen. Iz tega se vidi, da so pametno misilili ljudje v vseh strankah. Naj bi bil novi občinski odbor vedno tako složen!

Razširjajte Avtonomista!

znaval, da je treba pozdravljati izjavo za južnoslovanstvo v majniški deklaraciji), agitatorično pa **A. Kristan.** Sklicevali so se na Rennerja, teoretika avstrijsko-nemške socialne demokracije, ki je zagovarjal razdelitev Avstro-Ogrske po narodnostno omejenih okrožjih. Na eni strani torej Rennerjeva avtonomija v centralistični Avstriji, na drugi strani pa romantično revolucionarstvo brez politične odgovornosti nasproti majniški deklaraciji, ki so ji zamerjali monarhistično načelo ob času, ko je glavno glasilo avstrijsko-nemške socialne demokracije prinašalo v smislu nemškega imperializma članke kakor: V Pariz!

Proti takšnemu pojmovanju socializma na Slovenskem je vstal **Abditus** s tovariši „Zapiskarji" in začeli so izdajati **„Demokracijo"**, ki pomenja prelom s tradicionalnim socializmom pri nas. „Mladi" so se **v bistvu** strinjali z majniško deklaracijo, t. j. s **poudarjenjem južnoslovanske države,** ki naj bi bila urejena federalistično; odklanjali so čisto materialistično pojmovanje narodnega, verskega in socialnega vprašanja ter izrekali svoje prepričanje, da morejo smoter demokratizma in socializma udejstvovati le visoko nravni ljudje s srčno kulturo in trdim značajem; zakaj **vodilna ideja socializma je nravni ideal.**

Vojni dogodki so vedno bolj dovajali k uresničenju majniške deklaracije in to izven okvira Avstro-Ogrske. Slovenska socialna demokracija se je pridružila **oficielno** koncentraciji ostalih južnoslovanskih strank šele s sklepom **dne 6. oktobra 1918. leta,** a se je že prej začela udeleževati dela za narodno svobodo, dasi njena resolucija z 1917. leta ni bila nikdar razveljavljena, po kompetentnih faktorjih t. j. po strankarskem zboru. Dogodki sami so napravili z elementarno silo konec Rennerjevi ideologiji. Poražena je bila, ker je bil ves svetovni položaj tak, a da slovenski oficielni socializem ni mogel takoj najti ravnotežja, to kaže vso njegovo gmotno in duševno odvisnost, ki se je kazala ravno v tej kritični dobi slovenske zgodovine kot ovira njegovemu svobodnemu razvoju.

[1]) „Abditus" je psevdonim (izmišljeno pisateljsko ime) izdajatelja „Avtonomista" g. Albina Prepeluha, pod katerim je napisal več svojih knjig in mnogo člankov v različnih listih.

Gospodarstvo.

Valutna reforma.

Z neko resignacijo zabeležilo je naše časopisje vest, da je poslednja točka valutne relacije z dekretom z dne 8. junija finančnega ministra oziroma njegovega namestnika dr. Krizmana padla. Misleč človek ne more zapopasti, da naše gospodarsko časopisje o tej za vso državo taki važni zadevi, katere posledice bi lahko pritirale državo na rob propada, molči ter ne zine nobene besede v obrambo in sprejme samolastni in nepremišljeni korak enega posameznega človeka kot zakon, ki naj s silo odvzame državljanom tri četrtine narodnega premoženja. Vprašanje nastane, kdo bo imel korist od takega postopanja? Bivša kraljevina Srbija s tem ne pridobi nič, če se na novo prostovoljno pridruženim državljanom napra-

vi taka krivica in jih oškoduje za veliko milijard. Nasprotno! Dinar s tem, da zgine krona, ne bo na svetovnem trgu niti za paro več vreden in novčanica dinar bo prišla v takem razmerju v fluktuacijo, v kakršnem je sedaj krona, t. j. danes imamo 15 milijard kron ali 3 in pol milijarde dinarjev v prometu in ker je ta vsota za sedanje trgovske razmere potrebna, je jasno, da se število krožečih novčanic ne bo zmanjšalo ter da se bo samo ime novčanice spremenilo iz krone v dinar. Nikdar tudi ni bilo pojasnjeno, zakaj da bi bil navadni bančni dinar vreden 4 krone in zakaj krona le četrti del dinarja. Ni treba biti človeku finančni stokovnjak, da mu je znano, da podlaga dinarju ni nič boljša, če ne slabša, kakor je podlaga kroni. Mi se ne pulimo, kako naj se kliče novčanica, ali krona ali dinar ali frank ali če se tudi izbere kako novo ime, nam gre le za to, da se po nepotrebnem ne oškoduje državljane, posebno ne, ker nima nikdo od tega koristi. Tudi način, kako se vrše take odredbe in naredbe pri centralni vladi v Beogradu, pošten in dobro hoteč državljan ne more zapopasti. V vsaki drugi državi bi se tako vprašanje pretresalo v državnih zborih ter se iskala pot ter navedli vzroki, kaj vlado vodi do takih pomembnih korakov. Samo pri nas in v naši državi je možno, da posamezen človek določa o milijardah narodnega premoženja. Tudi se je čuditi, da se pozabljajo dane besede najvišjih funkcijonarjev v državi, da se končna relacija zamene novčanic določi le v sporazumu narodnih zastopnikov v predstavništvu in z odobrenjem kralja oziroma regenta.

Ob takih prilikah gospodarskega vprašanja se šele vidi in se bo čutilo, kaj se pravi centralizem. Dežele nimajo govoriti, dežele nimajo ne pravice ne prilike povedati centralni vladi, kako neizmerno škodo povzročajo ukrepi posameznih ministrov na gospodarskem polju, kake ovire stavijo razmahu gospodarstva posameznih dežel in gotove odredbe, ki morda za trenotek pridejo prav dotičnemu resortnemu ministru, a provincijalnemu gospodarstvu, bodisi trgovini bodisi industriji, zadajajo smrtne udarce.

Pa še nekaj. Zakaj molčijo naši denarni zavodi ob tej grozni nevarnosti denarne pogube tostranskih državljanov naše države?

Ali je danes situacija drugačna, kakor je bila januarja meseca 1920? Takrat so vsi denarni zavodi in finančni strokovnjaki v Ljubljani in Zagrebu bili enoglasno proti taki zamenjavi krone z dinarjem. Po posvetovanju pri zagrebškem banu, raznesla se je vest, da so merodajni ministri obljubili, da ne bodo izpeljali te krivične relacije. Pokazalo pa se je par tednov kasneje, da gospodje niso ostali mož-beseda. Potem se je vršilo na tihoma izvrševanje nesrečne relacije, katero so, kakor je tedanji trgovinski minister g. dr. Kramer na prej omenjeni enketi v Ljubljani sam pojasnil, teoretično zagovarjali in uveljavljali štirje lajiki brez zaslišanja merodajnih krogov in strokovnjakov. Kdo pa bo najhuje prizadet, če se vresniči ta zamena? Mali človek — mali trgovec, mali obrtnik, mali rentner, mali hišni posestnik in delavci — sploh ljudje, ki žive navadno življenje, ki hranijo in znašajo kakor čebela svoje novce že morda 50 ali še več let v zavode, da bi si pomagali olajšati zadnje dneve svojega življenja. Špekulantje in bogataši so pa skrbeli o pravem času, da jih ne zadene trpkost te izgube. Kako razočaranje za malega hišnega posetnika, ki je prodal svojo hišo, ker mu ni donašala pri tej draginji toliko, da bi skromno živel ter je preračunil, da če proda za primerno svoto svojo hišo verižniku, mu bodo od izkupljene svote obresti toliko donašale, da ne bo izpostavljen gladu. Sedaj pa, če izgubi tri četrtine od prejete vsote, mu ne preostane drugega, kakor da gre živ v zemljo. Za delo ni zmožen, ker je garal do starosti ter si pridobil toliko, da je kupil hišo, od katere je pričakoval skromen prevžitek; sedaj pa ne bo ne hiše ne denarja. Sto in sto takih primer bi se dalo navesti, da bi vsakdo lahko razvidel, kdo bo največ trpel. Veliki denarni zavodi in banke ne bodo imele izgube, verižniki in kapitalisti, ki so o pravem času naložili v razna podejtja in posestva svoj denar, tudi ne, trpel bo poleg gori že omenjenih le še kmet, kateri tudi ne more špekulirati s svojimi pridelki tako kakor veleposestniki.

Pa še nekaj. Kako bo država uredila in izpeljala vrednost raznih dobrodelnih ustanov in štipendij, ki so bile svoječasno založene v zlatu in srebru in ki so morda stare po več sto let? Kako ugotovila vrednost raznim delnicam in deležem? Kako pupilarne vrednosti, ki ne obstojajo samo v denarjih, in kako predvojne zadolžnice države, katere mora prevzeti po St. Žermeinski pogodbi po takratni vrednosti? Kako vloge pri raznih denarnih zavodih, ki so morda stare že sto let in kako vknjižene hipoteke in zemljiške vknjižbe, ki so se tudi morda izvršile pred 50 leti? — To gospoda, so vprašanja, ki dajo misliti, in ki ne delajo stvari tako enostavne, kakor si morda to domišlja gospod finančni minister in katera vprašanja izzivajo vsakega poštenega državljana, ki ima smisel za dobrobit države, da stopi v pravem času pred javni forum ter zakliče ob 12. uri: Gospoda, ne tako naprej; ne vničujmo države in narod. premoženja in ne ustvarjajmo po nepotrebnem beračev, kateri bi širili opravičeni nezadovoljstvo v državi!

Izdajatelj: ALBIN PREPELUH. — Odgovorni urednik: JOŽE PETRIČ. — Tiska: Tiskarna J. BLASNIKA NASL. V LJUBLJANI.

Vplačana dein. glavnica K 30,000.000·—.

SLOVENSKA BANKA

Telefon št. 567. Ček. račun št. 12 205

LJUBLJANA, Krekov trg 10, nasproti „Mestnega doma".

Obrestuje najugodneje vloge na knjižice in v tekočem računu.

Ima posebni amerikanski oddelek in prvovrstne zveze z inozemskimi bankami.

Izvršuje vse bančne posle najkulantneje.

Gospodarska zveza, centrala za skupni nakup in prodajo

registrovara zadruga z omejeno zavezo

v Ljubljani, Dunajska cesta štev. 29

ima na zalogi špecerijske predmete, kolonijalno blago, vse vrste žita, moke i. t. d. prvovrstno češko in angleško manufakturo, najboljši splitski cement, lahki in težki bencin, vsakovrstne poljedelske stroje in železnino, kakor grabije, kose, lopate, krampe, žage i. t. d. Največja izbira vseh vrst mesnih izdelkov, pristnih kranjskih klobas ter domače masti, najfinejša vina domača in banatska. Lastna zeljarna. Izdelovanje mila in sveč v svoji tovarni. Nakup in prodaja vsakovrstnega lesa. Lastne žage.

MALI OGLASI.

Anatomični muzej v Ljubljani Lattermanov drevored. Zelo podučno in koristno za vsakogar. Vstop dovoljen samo odraslim od 18. leta dalje. Odprto vsak dan od 10. ure zjutraj do 9. ure zvečer. — O petkih samo za ženske. Vstopnina 10 K za osebo, dijaki 6 K. — Nihče naj ne zamudi prilike si, ogledati razstavo, ki predočuje posledice raznovrstnih bolezni, pred katerimi se je treba varovati. 1

Blago za moške 3 m K 300. Za ženske 5 m K 225. Razpošilja J. Dolinar, Sora. Medvode. 2

Prodam po nizki ceni glasovir, eno stiskalnico za olje, ter stroj za obsevanje ješprena in kaše. Pavel Sedej, Javornik. 2

ZADRUŽNA GOSPODARSKA BANKA d. d. v Ljubljani

Podružnice: **Djakovo, Maribor, Sombor, Split.** Ekspozitura: **Bled.**

Vabilo na subskripcijo delnic tretje emisije.

Vsled sklepa občnega zbora, da se zviša delniška glavnica **od 8,000.000 na 24,000.000 kron z izdajo novih delnic v nominalni vrednosti 16,000.000 kron** se daje na javno subskripcijo **40.000 (štiridesettisoč) delnic po 400 K nominalne vrednosti** pod nastopnimi pogoji:

1. Kurz nove emisije je K 520·— tel quel za optirane in neoptirane delnice.
2. Dosedanji delničarji imajo predpravico, da prevzamejo vse delnice tretje emisije in zato se jim nudita za eno delnico prve ali druge emisije dve delnici tretje emisije po kurzu K 520·— tel quel.
3. Ev. neoptirane delnice bo razdelil upravni svet med one podpisovalce, ki nimajo pravice opcije.
4. Subskripcijska mesta so:

Zadružna gospodarska banka d. d. v Ljubljani, Dunajska cesta št. 38.

Podružnice Zadružne gospodarske banke v Djakovem, Mariboru, Somboru in Splitu ter ekspozitura na Bledu.

Sveopća zanatlijska banka d. d. v Zagrebu in njena podružnica v Karlovcu.

5. Supskripcija traja od 1. junija do incl. 30. jun. 1921.
6. Subskribent mora izkupilo za podpisane delnice pri prijavi polno v gotovini vplačati, sicer njegova prijava ne bi prihajala v ozir.
7. Dosedanji delničarji, ki hočejo uveljaviti svojo opcijsko pravico, morajo predložiti pri prijavi ali originalne delnice ali začasna potrdila o dodelitvi delnic 1. oz. 2. emisije.
8. Dodelitev delnic po končani subskripciji si popolnoma pridržuje upravni svet.
9. Nove delnice so deležne dividende od 1. jul. 1921 in opremljene s kuponom za poi leta od 1. julija do 31. decembra 1921.
10. Vsakemu subskribentu bo izdala Zadružna gospodarska banka potrdilo o številu subskribiranih delnic in o celokupnem vplačanem znesku. Po dodelitvi delnic se izroče subskribentom proti vrnitvi potrdil originalne delnice ali začasna potrdila o številu dodeljenih delnic. Začasna potrdila se kasneje zamenjajo za orig. delnice.
11. Subskribentom, katerim se niso mogle dodeliti delnice ali ne v subskribirani višini, se vrne tozadevni znesek oz. prebitek 15. julija 1921.
12. Kolikor znaša izkupilo za novo izdane delnice več kakor njihova nominalna vrednost, pripade v smislu § 7 pravil po odbitku emisijskih stroškov rezervnemu zakladu.

V Ljuljani, meseca maja 1921.

Upravni svet

Zadružne gospodarske banke d. d. v Ljubljani.

Kapital: K 20,000.000 **SLOVENSKA ESKOMPTNA BANKA** Rezerve o rog K 6,000.000

Interesna skupnost s Hrvatsko Eskomptno banko in Srbsko banko v Zagrebu

Lubljana, Šelenburgova ulica št. 1.

Izvršuje vse bančne transakcije najkulantneje

Denarne vloge — Nakup in prodaja: efektov, deviz, valut — Eskompt menic, terjatev, faktur — Akreditivi — Borza.